

BÜEFAD

BARTIN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Ⓜ Cilt /Volume:1

Ⓜ Sayı/Issue:1

Ⓜ Kış/Winter 2012

Hakemli Dergi

- AYRI BASIM (e-baskı) / SPECIAL EDITION -

Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir ÇEKİN

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitaplarında Tasavvuf Öğretimi

Islamic Mysticism Teaching In The Textbook of Religion Culture And Ethics

Refereed Journal

BARTIN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

BARTIN UNIVERSITY JOURNAL OF FACULTY OF EDUCATION

Cilt/ Volume: 1, Sayı/ Issue: 1, Kış/ Winter 2012

ISSN: 1308-7177

Sahibi

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Adına
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ (Dekan)

Editör

Yrd. Doç. Dr. Sedat BALYEMEZ

Alan Editörleri

Doç. Dr. Çetin SEMERCİ
(Ölçme ve Değerlendirme)
Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ
(Program Geliştirme)
Yrd. Doç. Dr. Aysun Nüket ELÇİ
(Matematik Eğitimi)
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Derya IŞIK
(Sınıf Öğretmenliği)
Yrd. Doç. Dr. Fatma ÜNAL
(Sosyal Bilgiler Eğitimi)
Yrd. Doç. Dr. Murat GENÇ
(Fen Eğitimi)
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KARABURGU
(Türkçe Eğitimi)

Sekretarya

Arş. Gör. Hasan Basri KANSIZOĞLU

Teknik Sorumlu

Arş. Gör. Barış ÇUKURBAŞI

İletişim

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi
74100 BARTIN – TÜRKİYE
Tel: 0378 223 52 07
Faks: 0378 223 52 08
e-posta: buiefad@bartin.edu.tr

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BÜEFAD), yılda iki kez yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir. Yazıların sorumluluğu, yazarlarına aittir.

Owner

On Behalf of Bartın University Education Faculty
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ (Dean)

Editor

Assist. Prof. Dr. Sedat BALYEMEZ

Field Editors

Assoc. Prof. Dr. Çetin SEMERCİ
(Measurement and Evaluation)
Assoc. Prof. Dr. Nuriye SEMERCİ
(Curriculum Development)
Assist. Prof. Dr. Aysun Nüket ELÇİ
(Mathematics Education)
Assist. Prof. Dr. Ayşe Derya IŞIK
(Primary Education)
Assist. Prof. Dr. Fatma ÜNAL
(Social Science Education)
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ
(Science Education)
Assist. Prof. Dr. Oğuzhan KARABURGU
(Turkish Education)

Secretary

RA. Hasan Basri KANSIZOĞLU

Technical Assistant

RA. Barış ÇUKURBAŞI

Contact

Bartın University Faculty of Education
74100 BARTIN – TURKEY
Tel: 0378 223 52 07
Fax: 0378 223 52 08
e-mail: buiefad@bartin.edu.tr

Bartın University Journal of Education Faculty (BUJFED) is a national refereed journal that is published two times a year. The responsibility lies with the authors of papers.

YAYIN DANIŞMA KURULU / EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet ARIKAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet N. SERİNSU	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Cemal TOSUN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet KIRKILIÇ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati AKYOL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ALKAN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. İsmet EMRE	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih TAŞAR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Murat ÖZBAY	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. N. Hikmet POLAT	Niğde Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan KAPLAN	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Recai DOĞAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Safure BULUT	ODTÜ
Prof. Dr. Şefik YAŞAR	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz TAŞKESENLİGİL	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Aziz KILIÇ	ÇOMÜ
Doç. Dr. Bahri ATA	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Bilgin Ünal İBRET	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN	ÇOMÜ
Doç. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Emine KOLAÇ	Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Eyyüp COŞKUN	Mustafa Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Gıyasettin AYTAŞ	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Kamil İŞERİ	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Kubilay YAZICI	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Neşe TERTEMİZ	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer KÜÇÜK	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Tolga GÜYER	Gazi Üniversitesi

BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Enver Aydın KOLUKISA	Karabük Üniversitesi
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Esra BUKOVA GÜZEL	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Firdevs KARAHAN	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. İmam Bakır ARABACI	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşad YILMAZ	Dumlupınar Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Suat BAL	K. Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali KARATAŞ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Aysun Nüket ELÇİ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Derya IŞIK	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ebubekir BOZAVLI	Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatma ÜNAL	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gökhan ATMACA	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hamide ÇAKIR	Nevşehir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Harun ER	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hasan Said TORTOP	Bülent Ecevit Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YOLCU	Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Necati HIRÇA	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KARABURGU	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sedat BALYEMEZ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Suat TÜRKOĞUZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şafak BAYIR	Karabük Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Umut SARAÇ	Bartın Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Ramazan KAPLAN		
Başlarken		
<i>Getting Started</i>		1
Firdevs GÜNEŞ		
Sunuş		
<i>Preface</i>		2
Firdevs GÜNEŞ		
Eğitimde Zihinsel Bağımsızlık		
<i>Mental Independence In Education</i>		3-21
Çetin SEMERCİ – Nuriye SEMERCİ – Ayşe ELİÜŞÜK – Seçil Eda KARTAL		
Öğretmenlik Mesleğinin Gündemine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Bartın İli Örneği)		
<i>Teachers' Views on Teaching Profession Agenda (Bartın Province Case)</i>		22-40
Sedat BALYEMEZ		
TDK İmlâ/Yazım Kılavuzlarının Kısaltmalar Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme		
<i>An Assessment On Abbreviations In Spelling Book Published By TDK</i>		41-57
Tuğba YANPAR YELKEN – Kerim ÜNAL – Mesut ÖZONUR – Halil KAMIŞLI		
The Problems Of The International Students: Comparison Of Turkey And Belgium		
<i>Uluslararası Öğrencilerin Problemleri: Türkiye ve Belçika Karşılaştırması</i>		58-76
Murat GENÇ		
Öğretmenlerin Çoklu Zekâ Alanları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi		
<i>Investigating Of The Relation Between The Teachers' Multiple Intelligences And Problem Solving Skills</i>		77-88
Ayşe Derya IŞIK		
Sunular Yardımıyla Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Becerilerini Geliştirme		
<i>Development Students' Creative Thinking Skills Using Presentations</i>		89-96
Gökhan BAŞ		
An Analysis of Pupil Control Ideology of Primary Teachers From Different Variables		
<i>Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenci Kontrol İdeolojilerinin Farklı Değişkenler Açısından Analizi</i>		97-109
Fatma ÜNAL		
Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme		
<i>An Analysis On Human Rights In Citizenship And Democracy Curriculum And Textbooks Of 8th Elementary Education</i>		110-127
Ali Günay BALIM – Suat TÜRKÖĞÜZ – Güliz AYDIN – Ertuğ EVREKLİ		
Activity Plans Based On 7E Model Of Constructivist Approach On The Subjects Of "Matter And Heat" In Science And Technology Course		
<i>Fen ve Teknoloji Dersinin "Madde ve Isı" Konularında Yapılandırmacı Yaklaşımın 7E Modeline Dayalı Etkinlik Planları</i>		128-139
Abdülkadir ÇEKİN		
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Tasavvuf Öğretimi		
<i>Islamic Mysticism Teaching In The Textbook Of Religion Culture And Ethics</i>		140-151

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Suat POLAT - Mustafa ERCENGİZ- Hayati TETİK Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi <i>The Investigation In Terms Of Different Variables Of Occupational Exhaustion Of Teachers'</i>	152-173
Mustafa FİDAN – İsmail Mustafa SAK İlköğretim Öğretmenlerinin Tamamlayıcı Ölçme Değerlendirme Teknikleri Hakkında Görüşleri <i>Primary School Teachers Opinions About Complemental Measurement And Assessment Technique</i>	174-189
Veli BATDI – Çetin SEMERCİ Derslerde İstasyon Tekniği Uygulamasının Yansıtıcı Sorgulaması <i>Reflective Inquiry Of The Station Teaching Method In Lessons</i>	190-203
Cengiz ÖZMEN – Harun ER Sanal Ortamda Vatandaşlık <i>Citizenship In A Virtual Environment</i>	204-216
Hasan Basri KANSIZOĞLU Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi <i>The Interaction of Spoken and Written Language</i>	217-235
Çiğdem ALDAN KARADEMİR Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri <i>Primary School Teachers' Opinions Related to Science and Technology Literacy</i>	236-251
Necati HIRÇA – Murat GENÇ Fen Eğitiminde Materyal Tasarımı için Medya ve Teknoloji <i>Using the Basis of the Media for Material Design in Science Teaching</i>	252-260

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Tasavvuf Öğretimi

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ÇEKİN

Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi
acekin@kastamonu.edu.tr

Özet: Bir manevi terbiye metodu olarak tasavvuf, din eğitimi ile yakından ilişkili bir disiplindir. Bu makalenin amacı, tasavvuf öğretiminin örgün din eğitimi içerisindeki durumunu ilk ve ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitapları çerçevesinde incelemektir. Çalışma sonunda; ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitapları içerisinde tasavvuf öğretimine yeterince yer verilmediği, ahlak ile tasavvufî öğretiler arasında çok fazla bağlantının kurulmadığı ve tasavvufun değer eğitimi ile yeterince ilişkilendirilmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tasavvuf, tasavvuf öğretimi, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, ders kitabı

Islamic Mysticism Teaching In The Textbook Of Religion Culture And Ethics

Abstract: Islamic mysticism as a spiritual educational method is a discipline closely related with religious education. The aim of the essay is to examine the state of Islamic mysticism teaching in the formal religious education according to the textbooks. At the end of the study, it has been determined that there is no enough appearance Islamic mysticism teaching in the textbooks of course of religion culture and ethics for secondary education, making connection between ethics and Islamic mystical principles far too much and not sufficiently establishing Islamic mysticism relations with values education.

Keywords: Islamic mysticism, islamic mysticism teaching, course of religion culture and ethics, textbook

1. GİRİŞ

Bir insan yetiştirme faaliyeti olarak eğitim, insanlığın ortaya çıkışından günümüze kadar bilim adamları ve düşünürlerin üzerinde durdukları önemli bir konudur. İnsanoğlu doğumdan itibaren kesintisiz bir eğitim sürecine girmektedir ve hayatın her aşamasında eğitim olgusu ile iç içe olmaktadır. Eğitim hakkında farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bunlar arasında eğitim; “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak istenilen yönde değişme meydana getirme süreci” (Ertürk, 1997, 17), “insanda istenilen yönde davranış geliştirme faaliyeti” (Bilgin ve Selçuk, 1999, 26), “kişinin yetişmesi, gelişmesi, topluma uyması bakımından hem bir oluş ve sonuç, hem de bir tecrübe ve intibak durumu” (Ayhan, 1995, 19) şeklinde tanımlamalar yapılmıştır. Eğitimin gayesi ise, insanda var olan yetenekleri ortaya çıkarmak, bu yetenekleri en iyi şekilde geliştirmek ve toplumu oluşturan bireyleri çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmak olarak ifade edilebilir.

Eğitim faaliyetlerinin en önemli öğretim materyalleri ders kitaplarıdır. Ders kitabı, “Belli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır.” şeklinde tanımlanabilir (Oğuzkan, 1993, 83). Demirel ve Kıroğlu’na (2005) göre ise ders kitabı, “Eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir.” Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ders kitapları, her zaman önemli bir eğitim-öğretim aracı olmuştur. Ders kitapları iyi hazırlandığı takdirde hem öğretmenlere hem öğrencilere büyük yararlar sağlamakta, eğitim ve öğrenme etkinliklerinde öğretmen ve öğrencilere kılavuzluk etmekte ve aynı zamanda da temel bir bilgi kaynağı olmaktadır. Ders kitapları, öğretim sırasında öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen bir kaynak olma özelliği taşıdığı gibi sınıf içi öğrenme-öğretme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Bu nedenle ders kitaplarının, eğitim amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencilerin öğrenme yaşantılarına yön veren ve en çok kullanılan öğretim aracı olduğunu söylemek mümkündür. Öğretim araçları içinde en çok ders kitaplarının kullanılıyor olması, öğretimdeki rolünü de giderek artırmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002, 19). Hazırlanacak olan ders kitaplarının yapısal olarak yürürlükte olan öğretim programlarına dayandırılması, bireyin ve toplumun gereksinimleri göz önünde

bulundurulması, önerilen etkinliklerin kuramla uygunluk göstermesi, öğretimin merkezine bireyi alan etkinliklerle donatılmış olması, etkinliklerde disiplinler arası ilişkilerin kurulması, söz konusu kitabın daha işlevsel olmasına katkı sağlayacaktır (Epçaçan ve Okçu, 2010, 41).

Günlük hayatın her aşamasında insan, eğitim ile doğrudan veya dolaylı bir ilişki içindedir. Eğitimin bu şekline genel eğitim denilmektedir. Genel eğitim; aile, okul ve çevrenin etkisiyle kişide meydana gelen her türlü davranış değişikliğini kapsamaktadır. Genel eğitim, kendi içinde informal ve formal olmak üzere ikiye ayrılır. Formal eğitim türlerinde birisi de din eğitimidir (Gözütok, 1996, 71). Din eğitimi, hayatın dinle ilgili boyutu hakkında öğrenenlerde istenilen davranış biçimleri, tutum ve tavırlar meydana getirmeye yöneliktir. Tasavvufi eğitim ise din eğitiminin duyuşsal zeminine ağırlık veren tali bir eğitim sistemi durumundadır (Gözütok, 1996, 72). Tasavvuf, İslam'ın ruh hayatının, Hz. Peygamberin şahsında temsil ettiği manevi otoritenin, müesseseleşmiş ve günümüze kadar yaygınlaşarak gelmiş şeklidir (Yılmaz, 2000, 17). Tasavvufun gayesi, Hakkın rızasını kazanmak için nefsi kötülüklerden uzaklaştırıp, güzel ahlak sahibi olmak, ruhun beden üzerinde hâkimiyetini sağlayacak tedbirler almaktır (Bardakçı, 2000, 13).

2. AMAÇ

Bu makalede, din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) eğitiminin daha çok duyuşsal hedefleri ile ilgili olan tasavvuf öğretiminin örgün din eğitimi içerisindeki durumunun ders kitapları çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. DKAB ders kitaplarında Tasavvuf öğretimine hangi eğitim kademesinde yer verilmiştir?
2. Tasavvuf öğretiminin yer aldığı eğitim kademesi içerisinde hangi sınıfta Tasavvuf eğitimi yapılmaktadır?
3. Tasavvuf öğretiminin yapıldığı sınıf düzeyinde Tasavvuf öğretimine ne kadar bir süre/ders saati ayrılmıştır?
4. Tasavvuf öğretiminin yapıldığı sınıf düzeyindeki ders kitabı içerisinde Tasavvuf öğretiminde nasıl bir içerik oluşturulmuştur?

5. Tasavvuf öğretiminin yapıldığı sınıf düzeyindeki ders kitabı içerisinde Tasavvuf öğretimi için oluşturulan içerik hangi öğrenme alanında yer almaktadır?

3. YÖNTEM VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Örgün din eğitimi içerisindeki Tasavvuf öğretiminin ders kitapları çerçevesinde incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede örgün eğitim kademelerinde DKAB ders kitapları elde edilmiş, bu kitaplar araştırma problemi çerçevesinde incelenmiş ve araştırma sorularına cevaplar aranmıştır.

Araştırmanın veri toplama aracı, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 12.02.2008 gün ve 60 sayılı kararı ile 12. sınıflar için ders kitabı olarak kabul edilen, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı*'dir.¹ Araştırmanın bir diğer veri toplama aracı, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 30.12.2010 gün ve 329 sayılı kararı ile 2011-2012 öğretim yılında uygulamaya konulan, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*'dir.²

4. BULGULAR

4. 1. Araştırma Birinci Sorusu İle İlgili Bulgular

Çalışmanın birinci araştırma sorusu, “DKAB ders kitaplarında Tasavvuf öğretimine hangi eğitim kademesinde yer verilmiştir?” idi. Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak ilk ve ortaöğretim düzeylerinde DKAB ders kitapları incelendiğinde Tasavvuf öğretimine ortaöğretim düzeyinde yer verildiği görülmüştür.

4. 2. Araştırma İkinci Sorusu İle İlgili Bulgular

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu, “Tasavvuf öğretiminin yer aldığı eğitim kademesi içerisinde hangi sınıfta Tasavvuf öğretimi yapılmaktadır?” idi. Bu araştırma sorusu ile ilgili bulgular Tablo 1 çerçevesinde açıklanmıştır.

Tablo 1: ODKAB Dersi Öğrenme Alanları ve Üniteler (MEB, 2010, 30)

Öğrenme Alanı	Üniteler			
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
İnanç	İnsan ve Din	Allah İnancı	İnsan ve Kaderi	Dünya Hayatı ve Ahiret

¹ Akgül, M., Albayrak, A. vd. (2011). *12. Sınıf Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

² MEB (2010). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

İbadet	Temizlik ve İbadet	İslam'da İbadetler	İslam'da İbadetlerde İlkeler ve İbadetlerin Faydaları	Tövbe ve Bağışlama
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'in Hayatı	Kur'an'a Göre Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'in Örnekliği	Hz. Muhammed'i Anlama
Vahiy ve Akıl	Kur'an ve Ana Konuları	Kur'an ve Yorumu	İslam Düşüncesinde Yorumlar	İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar
Ahlak ve Değerler	Değerler	Haklar, Özgürlükler ve Din	Aile ve Din	İslam ve Barış
Din ve Laiklik	Laiklik ve Din	Atatürk ve Din	Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi Din Hizmetleri	Atatürk ve Din Öğretimi
Din, Kültür ve Medeniyet	İslamiyet ve Türkler	İslam ve Bilim	İslam ve Estetik	Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri

Tablo 1'de görüldüğü gibi ortaöğretim düzeyinde DKAB ders kitapları içeriğinde Tasavvuf öğretimine 12. sınıfta, “vahiy ve akıl” öğrenme alanında ve “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünite başlığı içerisinde yer verilmiştir.

4. 3. Araştırma Üçüncü Sorusu İle İlgili Bulgular

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu, “Tasavvuf öğretiminin yapıldığı sınıf düzeyinde Tasavvuf öğretimine ne kadar bir süre/ders saati ayrılmıştır?” idi. Bu araştırma sorusu ile ilgili bulgular şu şekildedir.

Tablo 2: 12. Sınıf DKAB Dersi Öğrenme Alanları, Ünite ve Süreleri (MEB, 2010, 27)

Öğrenme Alanı	Üniteler	Ders Saati	Oranı (%)
İnanç	Dünya Hayatı ve Ahiret	5	12
İbadet	Tövbe ve Bağışlama	4	17
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'i Anlama	5	11
Vahiy ve Akıl	İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	7	17
Ahlak ve Değerler	İslam ve Barış	4	14
Din ve Laiklik	Atatürk ve Din Öğretimi	4	5
Din, Kültür ve Medeniyet	Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri	7	24
Toplam		36	100

Tablo 2'deki bilgiler incelendiğinde ODKAB ders kitaplarında Tasavvuf öğretimine 7 ders saati ayrıldığı görülmektedir. Bu ders saati tüm öğretim yılındaki ders

saatinin % 17'sine denk gelmektedir. Ayrıca, ortaöğretim kademesinin tümünde ODKAB ders saatinin (36x4) 144 saat (MEB, 2010, 26-27) olduğu dikkate alındığında ortaöğretim sürecinde öğrenciler Tasavvuf alanı ile ilgili sadece % 4,8'lik bir öğrenim aldıkları ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak öğrenciler ilköğretimde 360 saat (MEB, 2010a, 29-31), ortaöğretimde de 144 saat DKAB dersine girdikleri ve ilk ve ortaöğretim sürecinde toplam 504 saat DKAB dersini aldıkları düşünüldüğünde Tasavvuf alanına ait bilgileri bu sürecin tamamında sadece %1,3'lük bir orana tekabül etmektedir.

4. 4. Araştırma Dördüncü Sorusu İle İlgili Bulgular

Çalışmanın dördüncü araştırma sorusu, “Tasavvuf öğretiminin yapıldığı sınıf düzeyindeki ders kitabı içerisinde Tasavvuf öğretiminde nasıl bir içerik oluşturulmuştur?” idi. Bu araştırma sorusu ile ilgili ODKAB ders kitaplarında tasavvuf öğretimine, “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünite başlığı altında bir içerik oluşturulmuştur. Aşağıdaki tabloda bu ünitenin içeriği gösterilmiştir.

Tablo 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar Ünitesi İçeriği (Akgül vd., 2011, 7-8)

Ünite: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar
1. Tasavvufi Düşüncenin Oluşumu
2. Tasavvufi Düşüncede Allah-Varlık İlişkisi
3. Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu
4. Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar
4.1. Yesevîlik
4.2. Kâdirilik
4.3. Nakşibendilik
4.4. Mevlevîlik
4.5. Alevîlik-Bektaşîlik
4.5.1. Cem ve Cemevi
4.5.2. Cemin Yapılışı
4.5.3. Semah
4.5.4. Musahiplik
4.5.5. Dua ve Gülbenkler
4.5.6. Muharrem Ayı ve Aşure
5. Nusayrilik
6. Birlikte Yaşama ve Hoşgörü Kültürü

ODKAB ders kitaplarında tasavvuf alanı ile ilgili öğrencilerin; tasavvufi düşüncenin gelişimini, tasavvuf düşüncesinde Tanrı-varlık ilişkisini, tasavvuf düşüncesinin ahlaki boyutunu, kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumlar ile birlikte yaşama ve hoşgörü kültürünü öğrenmeleri hedeflenmektedir. Buna göre “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünite başlığı altında sistematik bir içerik oluşturulduğu, içerikte ilk olarak tasavvufi düşüncenin doğuş sürecine yer verildiği,

ikinci olarak tasavvuf alanında seçilmiş iki konunun (tasavvufi düşüncede Allah-varlık ilişkisi ve ahlaki boyut) işlendiği, son olarak günümüzle ilişkili önemli tasavvufi oluşumlar ve birlikte yaşama kültürüne yer verildiği görülmektedir. Bu içeriğin genel olarak olumlu bir şekilde seçildiği söylenebilir. Ancak, tasavvuf gibi geniş bir alana sadece bir öğrenme alanı içindeki bir üniteye yer verilmesi alanı sınırlı şekilde aktarmak olacaktır.

4. 5. Araştırma Beşinci Sorusu İle İlgili Bulgular

Çalışmanın beşinci araştırma sorusu, “Tasavvuf öğretiminin yapıldığı sınıf düzeyindeki ders kitabı içerisinde Tasavvuf öğretimi için oluşturulan içerik hangi öğrenme alanında yer almaktadır?” idi.

ODKAB dersi öğretim programı, yedi öğrenme alanından oluşmaktadır. Bunlar; inanç, ibadet, Hz. Muhammed, vahiy ve akıl, ahlak ve değerler, din ve laiklik, din, kültür ve medeniyet’tir. Programda öğrenme alanları, 9. sınıfta başlayıp 12. sınıfa kadar devam etmektedir. “Vahiy ve akıl” öğrenme alanıyla genel olarak öğrencilerin; dinde vahiy ve aklın önemini, Kur’an’ı anlama ilkelerini, yorum farklılıklarının dinle olan ilişkisini ve birlikte yaşama kültürünü öğrenmesi hedeflenmektedir (MEB, 2010, 17). Programın, tasavvuf öğretimi ile ilgili hedefleri ise şu şekilde ifade edilmektedir: “İslam anlayışındaki yorum farklılıklarının nedenlerini sorgulayarak her zaman ve mekânda yeni yorumların kaçınılmaz olduğunu bilir. Yorum farklılıkları doğru anlaşılmadığı takdirde ortaya çıkabilecek zararları önceden kestirir. Yapılan yorumların inançla, amelle ve ahlakla ilgili olanlarını birbirinden ayırır. Dinle ilgili yorumların, din farklılığı değil, yorum farklılığı ve birer zenginlik olduğu, dinde çoğulculuk ve dini kolaylaştırma anlamına geldiğini fark eder. Hiçbir İslam yorumunun İslam’la özdeşleştirilemeyeceğini kavrar ve birlikte yaşama ve hoşgörü bilincini kazanır.” (MEB, 2010, 17).

“Vahiy ve akıl” öğrenme alanı ile “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünitesinin ODKAB dersi öğretim programı içerisindeki durumuna da konu ile ilgili olarak bakılmalıdır. Bu konuda bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Öğrenme Alanı ile Ünite Kazanım Sayıları ve Ders Saati

Öğrenme Alanı	Sınıf	Üniteler	Kazanım Sayısı	Ders Saati
Vahiy ve Akıl	9	Kur'an ve Ana Konuları	7	5
	10	Kur'an ve Yorumu	5	6
	11	İslam Düşüncesinde Yorumlar	8	6
	12	İslam Düşüncesinde Tasavvufî Yorumlar	10	7
Toplam			30	24
Programın toplam ders saati: 144			Programın toplam kazanım sayısı: 214	

“Vahiy ve akıl” öğrenme alanı, ODKAB dersi içerisinde 24 saat olarak yer almakta ve 30 kazanımı içermektedir. ODKAB dersinin toplam ders saatinin 144 ve toplam kazanım sayısının 214 olduğu dikkate alındığında, ODKAB dersinde “vahiy ve akıl” öğrenme alanı ders saati açısından % 14, kazanım açısından da % 12 oranında temsil edilmektedir. “İslam düşüncesinde tasavvufî yorumlar” ünitesi ile ilgili olarak konuya bakıldığında, bu ünite ODKAB dersi içerisinde toplam 7 saat olarak yer almakta ve 10 kazanımı içermektedir. Buna göre bu ünite, ODKAB dersinde ders saati açısından % 5, kazanım açısından da % 4 oranında temsil edilmektedir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bir manevi terbiye disiplini olarak tasavvuf, din eğitimi ile yakından ilişkili bir alandır. Konu ile ilgili farklı çalışmalar³ yapılmış olmasına rağmen, bu alanda daha fazla inceleme ve araştırmaya ihtiyaç vardır. Bizim çalışmamız ise tasavvufun ODKAB öğretiminde ders kitapları çerçevesinde ne şekilde yer aldığını konu edinmiştir. Çalışma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. ODKAB dersi öğretim programında tasavvuf öğretimi 12. sınıfta “vahiy ve akıl” öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Bu öğrenme alanında tasavvuf öğretimine “İslam düşüncesinde tasavvufî yorumlar” ünitesinde yer verilmiştir.

2. ODKAB ders kitaplarında Tasavvuf öğretimine 7 ders saati ayrılmıştır. Bu ders saati tüm öğretim yılındaki ders saatinin % 17'sine, tüm ortaöğretim sürecindeki

³ Gözütok, Ş. (1992). *Bir Din Eğitimi Disiplini Olarak Tasavvuf*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya. Yıldız, A. (2007). *İmam Gazzâli'ye Göre Nefis ve Nefis Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya. Gürler, Z. (2011). *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı Öğretiminin Ders Kitabı, Öğrenci ve Öğretmen Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara. Gözütok, Ş. (1996). *Tasavvufta Şahsiyet Eğitimi*, İstanbul: Seha. Ergün, M. (1997). *Yunus Emre'de Tasavvuf ve Eğitim*, Ankara: Ocak. Kara, İ. (2006). Din Eğitimi, Din Hizmetleri ve Tasavvuf, *Diyanet İlmî Dergi*, XLII/2, 116-117. Gökteş, V. (2011). Tasavvufî Terbiye'nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkânlar, *Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 52/2, 137-155.

ODKAB dersi süresinin % 4,8'ine ve ilk ve ortaöğretimde DKAB ders süresinin sadece %1,3'üne tekabül etmektedir. Görüldüğü gibi ilk ve ortaöğretim sürecinde öğrenciler tasavvuf konusunda çok fazla bir bilgi etme imkânına ders saatinin azlığı nedeniyle sahip değillerdir.

3. “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünitesinin içeriği, tasavvufun doğuşu, tasavvufi düşüncede Allah-varlık ilişkisi ve ahlaki boyut, günümüzdeki önemli tasavvufi oluşumlar ve birlikte yaşama ve hoşgörü kültürü konularından oluşmaktadır. İçerik açısından ODKAB dersi öğretim programında tasavvuf öğretiminde sistematik bir içerik oluşturulduğu ve içeriğin genel olarak olumlu bir şekilde seçildiği söylenebilir.

4. ODKAB dersinde “vahiy ve akıl” öğrenme alanı ders saati açısından % 14, kazanım açısından da % 12 oranında temsil edilmektedir. “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünitesi ise, ODKAB dersi içerisinde ders saati açısından % 5, kazanım açısından da % 4 oranında temsil edilmektedir.

Bu sonuçların yanı sıra ODKAB öğretiminde tasavvufun değer eğitimi⁴ ile yeterince ilişkilendirilmediği görülmüştür. Günümüzde karakter eğitiminin önemli bir parçasını oluşturan değer eğitimi ile ilgili yoğun sayılabilecek akademik çalışmalar yapılmaktadır.⁵ Bu çalışmalarda değer eğitiminin vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi, ahlak eğitimi, hukuk eğitimi, din eğitimi gibi alanların hepsini kapsayan şemsiye bir uygulama olduğu ve bu çerçevede din ve ahlak eğitimi içerisinde değer eğitiminin de özel bir alanı oluşturduğu ortaya koyulmaktadır. Bununla birlikte, ODKAB dersi

⁴ Değer eğitimi; vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi, ahlak eğitimi, hukuk eğitimi, din eğitimi gibi alanların hepsini kapsayan şemsiye bir eğitim türüdür. Bu eğitimde öğretim programlarında yer alan değerlerin örtük bir şekilde öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir. Okullarda değer eğitiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda kazandırılmak istenen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabilir gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması yoluyla da sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerlerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir.

⁵ Sosyal ve Kurumsal Yönleriyle Değerler Eğitimi Sempozyumu, 26-28 Ekim 2011, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir. Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara. Uluslararası “Değerler ve Eğitimi” Sempozyumu, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul. Dilmaç B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel. Kurtulan I. (2007). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Etik Değerler Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul. Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (20). Yiğitti, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri, *Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24. Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7/17.

öğretim programında “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünitesinin açıklamalarında (MEB, 2010, 56), öncelikle verilecek değerler olarak hoşgörü, duyarlılık, saygı, güven değerleri ifade edilmektedir. Ancak, paylaşma, saygı, hoşgörü, diğerkâmlık gibi daha birçok değeri içinde barındıran tasavvuf alanının ODKAB öğretiminde değerler ile ilişkili olarak daha çok yer alması gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca, din eğitiminin temel hedeflerinden birisi de yeni yetişen nesillerin sağlam karakterli olmasını sağlamaktır. Kişinin istenilen şahsiyete sahip olmasında toplumdaki değerleri özümsemiş olması önemlidir. Bu çerçevede tasavvuftaki birçok uygulamanın temel gayesinin insanın şahsiyet yapılanması olduğu (Yılmaz, 2006, 132) dikkate alındığında din öğretiminde tasavvuf alanından daha fazla içeriğe yer verilmesinin gerektiğini düşünmekteyiz.

ODKAB dersi öğretim programında tasavvufi öğretiler ile ahlak arasında çok fazla bağlantı kurulmadığı da gözlemlenmiştir. Dersin adında geçen “ahlak bilgisi” diğer ünitelerde farklı başlıklarda daha yaygın şekilde yer alırken, tasavvufun ahlaki boyutu sadece bir ünite bölümü içerisinde planlanmıştır. Oysaki tasavvuf, her seviyeden insanın iç âlemini güzelleştirmeyi, kalbini ve ruhunu kötü duygulardan temizlemeyi, iradeyi kuvvetlendirerek kişiye yüksek bir ahlâkî hayat yaşatmayı hedefleyen bir sistemdir. Aynı şekilde din eğitimi de insanın kişilik gelişimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. İdeal insanın kişilik gelişiminde olması gereken unsurlar arasında ahlâki gelişim de bulunmaktadır. Sağlıklı bir ahlaki gelişim gösteren bireyler, sağlam ahlaki değerleri olan ve doğru ahlaki kararlar alabilme kapasitesine sahip bireyler olacaktır. Bu nitelikteki bir birey “iyi insan” idealine yaklaşacaktır (Özeri, 2004, 61). Bu noktada tasavvufi disiplin içindeki ahlaki öğretiler ile ODKAB dersi öğrenme hedefleri daha fazla ilişkilendirilmelidir.

Sonuç olarak, tasavvuf öğretimine ODKAB dersi öğretim programı içerisinde yeterince yer verilmediğini ve daha çok bilgi düzeyinde tasavvuf öğretiminin gerçekleştirilerek duyuşsal boyutun ihmal edildiğini düşünmekteyiz. Din öğretiminin duyuşsal hedefleri⁶ gözetilerek tasavvuf alanına, geliştirilecek programlarda daha fazla

⁶ Genel olarak din öğretiminin duyuşsal hedefleri şu şekilde ifade edilebilir: Din ve Ahlak öğretimi ile öğrenciler sevme ve sevilmenin dinî, ahlaki ve toplumsal bir değer olduğunun, kin ve nefretin sevgi, barış, kardeşlik ve dostluğu ortadan kaldırdığının farkına varır, dostça ve kardeşçe yaşamaya özen gösterir. Paylaşmanın bir ihtiyaç ve erdem olduğunu, sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında dinî ve millî bayramların önemini anlar. Toplumda zor durumda olanlara, kimsesizlerin ve engellilerin sorunlarına

yer verilmelidir. Din öğretiminin duyuşsal boyutu ile tasavvuf ilişkisi konusunda Selçuk sunları ifade etmektedir: “Din eğitimi, çoğu zaman yön verici öğütler, emir ve yasaklar, kurallar bütünü olarak ele alındığında karakter gelişiminde beklenen olumlu tesiri gerçekleştirememektedir. Hâlbuki din bir yönüyle iman, bir yönüyle amel, bir yönüyle de duyguyu ifade eden bir bütünlük arz eden yapıya sahiptir. Bu yönlerden birinin ihmal edilmesi olumsuz neticeler doğuracaktır. Dinin duygu yönü hiç şüphesiz tasavvufun sevgiye dayalı öğreti ve görüşleriyle tamamlanacaktır. Bu manada din eğitiminde tasavvufun vereceği mesajlar tamamlayıcı rol oynayacaktır.” (Selçuk, 1991, 14) Ayrıca, tasavvuf tarihinden seçilecek örnek olaylardan (menkıbe) sınıf içi etkinliklerde daha fazla yararlanılabilir. Konuyla ilgili çalışmada Genç, temel insani değer ve davranışların yetişen yeni nesle kazandırılmasında kullanılacak en etkili araçlardan biri olarak menkıbeleri önermektedir (Genç, 2006, 88). Bu bağlamda tasavvufi öğretilerin ODKAB öğretiminde daha yoğun yer almasının yeni yetişen nesillerin dini davranış ve karakter gelişimlerine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akgül, M., Albayrak, A. vd. (2011). *12. Sınıf Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Ayhan, H. (1995). *Eğitim Bilimine Giriş*, İstanbul: Şule.
- Bardakçı, M. N. (2000). *Sosyo-Kültürel Hayatta Tasavvuf*, Isparta: Fakülte.
- Bilgin, B. ve Selçuk, M. (1999). *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Gün.
- Epçaçan, C. ve Okçu, V. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 39-51.
- Demirel, Ö. ve Kıroğlu K (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegema.
- Ergün, M. (1997). *Yunus Emre’de Tasavvuf ve Eğitim*, Ankara: Ocak.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkentepe.
- Genç, E. (2006). *Menâkıbnâme Edebiyatında İnsan Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gözütok, Ş. (1996). *Tasavvufta Şahsiyet Eğitimi*, İstanbul: Seha.
- Gözütok, Ş. (1992). *Bir Din Eğitimi Disiplini Olarak Tasavvuf*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

karşı duyarlı olur. Dinimizin sakınmamızı istediği davranışlar ve kötü alışkanlıkların bireysel ve toplumsal zararlarını irdeler ve bunlara çözümler üretir. Başkalarının haklarına saygılı davranarak kul hakkı konusunda duyarlı olur. Bireyin güzel ahlak sahibi olmasında dinin rolünü fark eder. İslam’ın ahlaki değerlerini öğrenerek ahlaklı davranma konusunda duyarlı olur.

- Kılıç, A. ve Seven, S.(2002). *Konu alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegema.
- MEB (2010). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2010a). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Oğuzkan, F.(1993). *Eğitim Terim Sözlüğü*, Ankara: Emel.
- Özçelik, D. A. (1992). *Eğitim Programları ve Öğretim*, Ankara: ÖSYM.
- Özeri, Z. N. (2004). *Okul Öncesi Din ve Ahlâk Eğitimi*, İstanbul: DEM.
- Selçuk, M. (1991). *Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler*, Ankara: TDV.
- Yılmaz, H. K. (2000). *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: Ensar.
- Yılmaz, H. K. (2006). *Gönül Penceresinden*, İstanbul: Erkam.